

Gotlands blomstring och storhetstid inföll mycket tidigt. Under högmedeltiden var Visby Nordens kanske viktigaste stad, men redan vid nya tidens början hade ön förlorat sin centrala ställning.

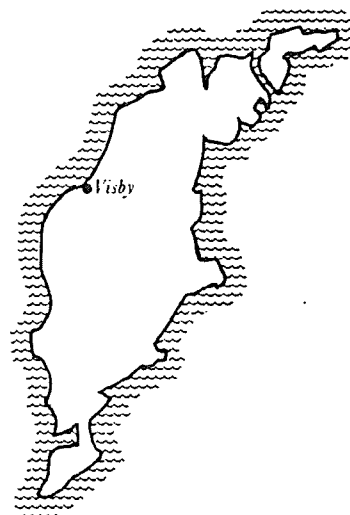
Knappast några plagg med lokal särprägel har bevarats på Gotland. Det finns dock gamla notiser som antyder att ålderdomliga och karakteristiska dräkter funnits här. Man vet också att gotlänningarna kallades "byxkarlar", och det är ett öknamn som ger en intressant dräkthistorisk upplysning. Av benämningen framgår att den medeltida och förhistoriska långbyxan levde kvar här och blev ett karakteristiskt plagg, precis som i en del andra fiske- och sjöfararbygder.

När Linné på sin Gotlandsresa 1741 besökte Rone socken på södra delen av ön, antecknade han att Roneborna, som länge varit kända för sitt gamla språk och sin speciella klädedräkt, förändrats så att man knappast längre kunde få se deras vita, knälånga tröjor, deras svarta västar som snördes utanpå tröjorna och deras stora byxor. I sina arbeten om gotländskt folkliv beskriver P. A. Säve på 1870-talet ålderdomliga drag i allmogens klädedräkt men, skriver han, "i senare tiden är allt vad gammal folkdräkt heter försvunnen".

Det är uppenbart att den gotländska allmogens klädedräkt redan på 1700-talet blev allt mer borgerlig. Att dräktlyxen åtminstone på sina håll var utbredd, framgår av sockenstämmoprotokoll från 1700-talets slut, där siden och andra köpetyger är återkommande diskussionsämnen. Visby upplevde en viss uppblomstring under 1700-talet och borgarna där har säkert haft betydelse som nyhetsförmedlare. Allmogens återkommande handelsfärder till Stockholm kunde naturligtvis också ge nya impulser och intryck. Fårkött, ull och skinn var viktiga handelsvaror. På Gotland framställdes också en för sin vithet berömd vadmal, som var eftertraktad även av "förnäma herrar" i Stockholm. En annan handaslöjd som gjorde Gotland känt var de stickade varorna. Redan på 1600-talet tycks gotlänningarna ha lärt sig tekniken och tidigt såldes stickade Gotlandsstrumpor på fastlandet. På 1700-talet talar Linné om de fina stickade tröjorna som bars på Fårö, och i Stockholm såldes tusentals strumpor och tröjor av de berömda gotländska "tröjkärringarna".

Det bevarade folkliga dräktmaterialet från Gotland är utomordentligt fragmentariskt och räcker inte till för en underbyggd dräktkonstruktion. En kvinnodräkt sammanställdes 1916 med visst stöd av äldre uppgifter och en mansdräkt komponerades några år senare.

Gotland

Bilden till vänster. Trots frånvaron av gamla plagg tycks dock särpräglade dräkter på sina håll ha burits ett stycke in på 1800-talet. Den här teckningen av Hjalmar Mörner från 1835 kan tyda på det. Den ska vara utförd i Roma socken och föreställer enligt uppgift en gotländsk kvinna i sina fina kläder. Dräkten har flera ålderdomliga drag av folklig karaktär. Den goffrerade kjolen, den stora huvudduken och den långa tröjan, som häktas ihop fram till är några av dem. Pennteckning av Hjalmar Mörner. – Nordiska museet.

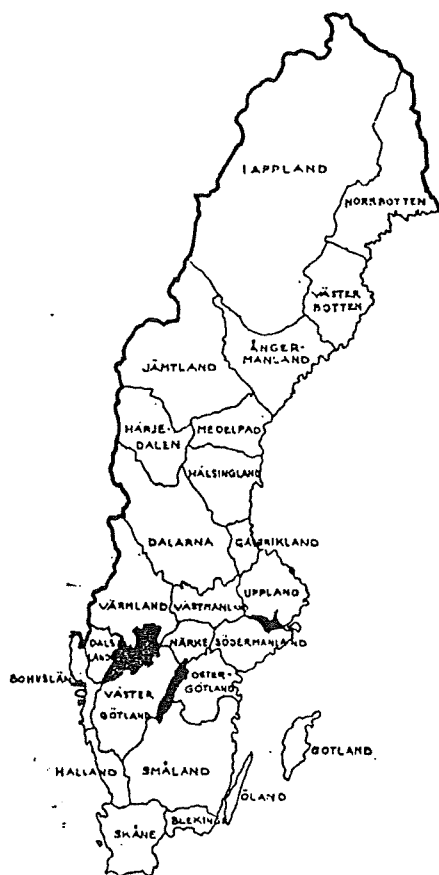

Gotlandsdräkten består av grön, veckad kjol och rött sidenlivstykke med broderier. Livet snörs med kedja och maljor. Förklädet är vitt med nerpressade veck. Överdelen har vid halsringning med rynkad halsremsa. Kjolväska och bindmössa bärs till dräkten.

Mansdräkten består av rödbruna knäbyxor, dubbelknäppt sidenväst och skjorta med krås vid ärmlinningarna. Som halsduk bärs en vit långhalsduk lagd två varv kring halsen och knuten fram. Sådana långhalsdukar bars i mode-*dräkten* på 1600- och 1700-talet.

SVERIGES LANDSKAPSKARTA

CHARLOTTE WEIBULLS DOCKCENTER

GOTLAND

Knappast några plagg med lokal särprägel har bevarats på Gotland. Redan på 1700-talet blev den gotländska allmogens klädedräkt allt mer borgerlig. Att siden och andra dyrbara köptyger användes i dräkten framgår av myndigheternas upprepade försök att förbjuda allmogen sådan lyx.

Allmogen tog upp nyheter från borgarbefolkningen i Visby men också genom handelsfärderna till Stockholm.

Fårkött, ull och skinn var viktiga handelsvaror liksom stickade varor. I Stockholm såldes tusentals strumpor och tröjor av de berömda gotländska "tröjkärringarna".

Det bevarade folkliga dräktmaterial från Gotland är fragmentariskt. En kvinnodräkt sammanställdes dock 1916 med visst stöd av äldre uppgifter.

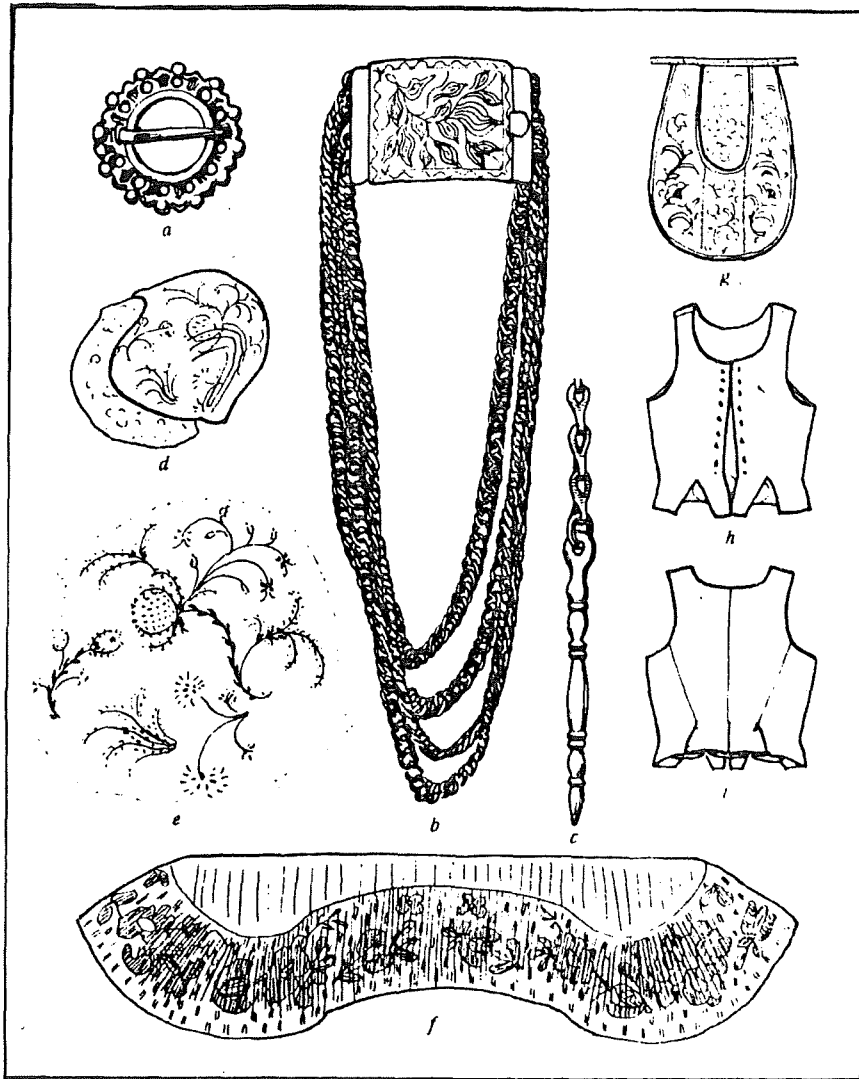
(Uppgifterna hämtade ur "Folkdräkter och bygdedräkter från hela Sverige" av Inga Arnö Berg och Gunnel Hazelius Berg).

HÖGTIDSDRÄKT.

Gotland.

Efter original i Gotlands fornsal.

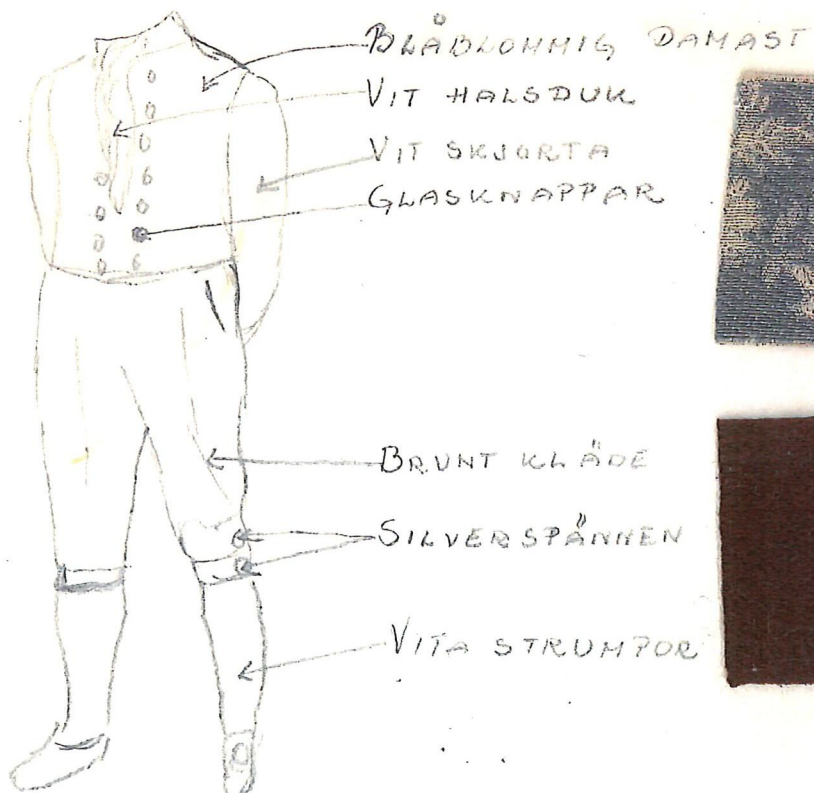
a. Sölja.
b. Halslås.
c. Snörnål.
d. Bindmössa

e. Broderi å bindmössa.
f. Stycke till bindmössa.
g. Kjolväska.
h. i. Livstykke

GOTLANDSDOKUMENTEN

NATIONELLT KOSTYMFÄRLEN
 BALZARSGATAN 27, HELSINGFÖR
 Tel. 3942.

Nuvarande dräkten komponerades 1915

RED: GUNILLA SANDELL
FOTO: KEY L NILSON

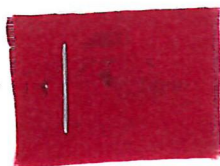
□ Gotland hör till de områden som haft livliga kommunikationer med omvärlden och på så sätt fått många impulser utifrån. Därför har inte de gamla dräkterna bevarats i någon större utsträckning. Man vet att särpräglade dräkter bars en bit in på 1800-talet och med stöd av dessa äldre uppgifter komponerades 1915 en gotländsk kvinno-dräkt.

Dräkten består av en grön, helveckad yllekjol och rött, broderat sidenlivstykke som snörs med kedja och maljor.

Förklädet är vitt med hårt nedpressade veck, nedtill en veckkant och mellanspets. Överdelen är i vit bomullsbatist med generös, spetskantad ringning och veckade, spetskantade ärmlinningar.

Till dräkten hör bindmössa och ficka i samma material som livstykke. Mössan har en rosett av grönt band baktill och kantas av likadan spets som den runt halsringning och ärmlinningar. Fickan bärs utanpå förklädet på vänster sida.

Till dräkten bärs vita strumpor och svarta skor med spännen i tenn, gärna också ett halssmycke i silver gjort efter en gammal förebild.

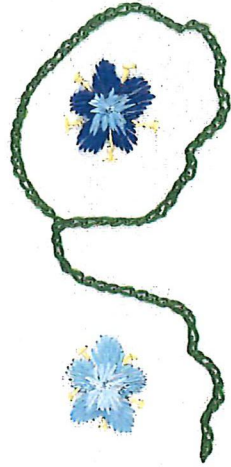
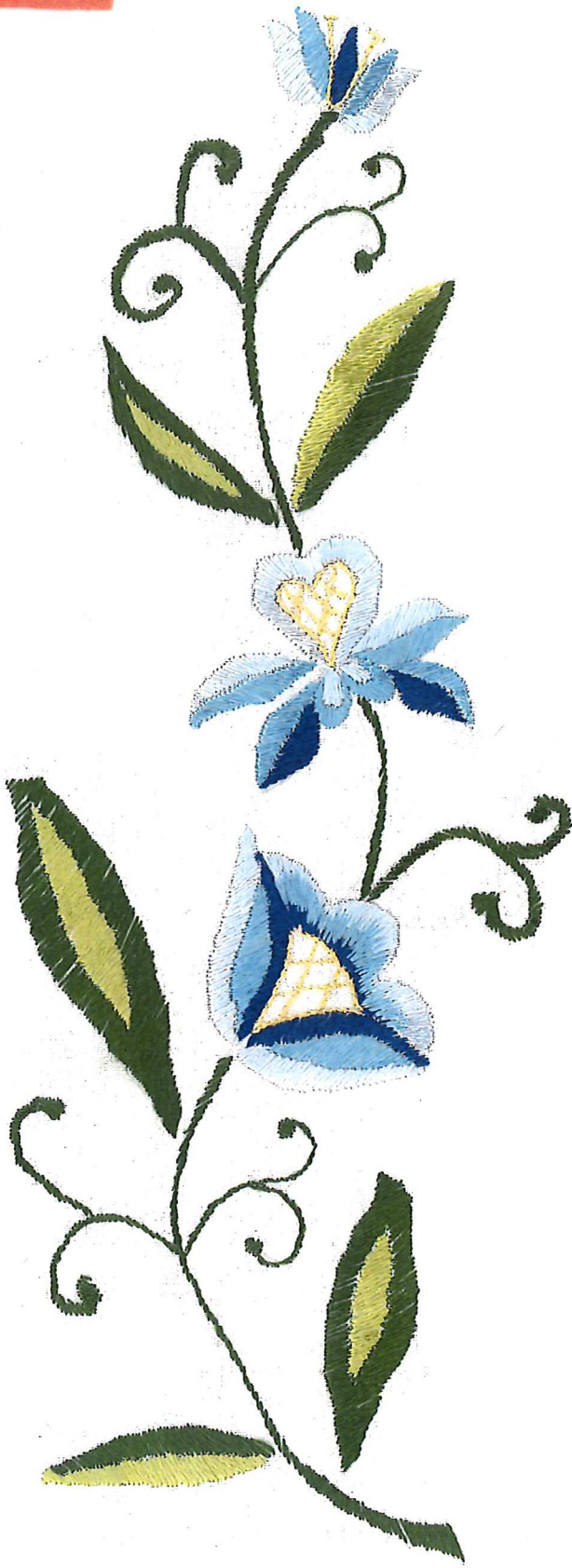
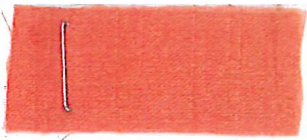
LIVSTYCKE

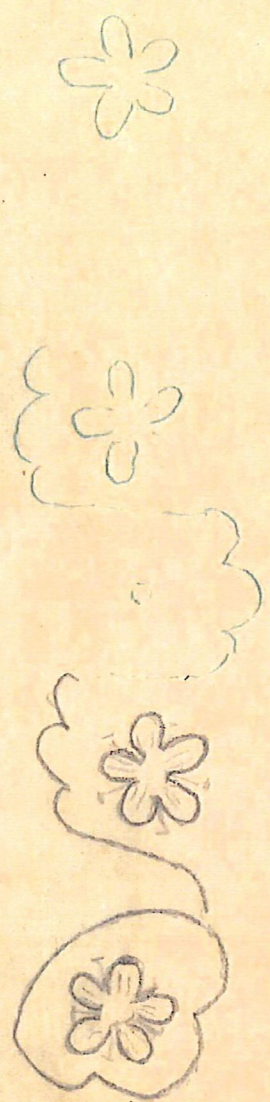
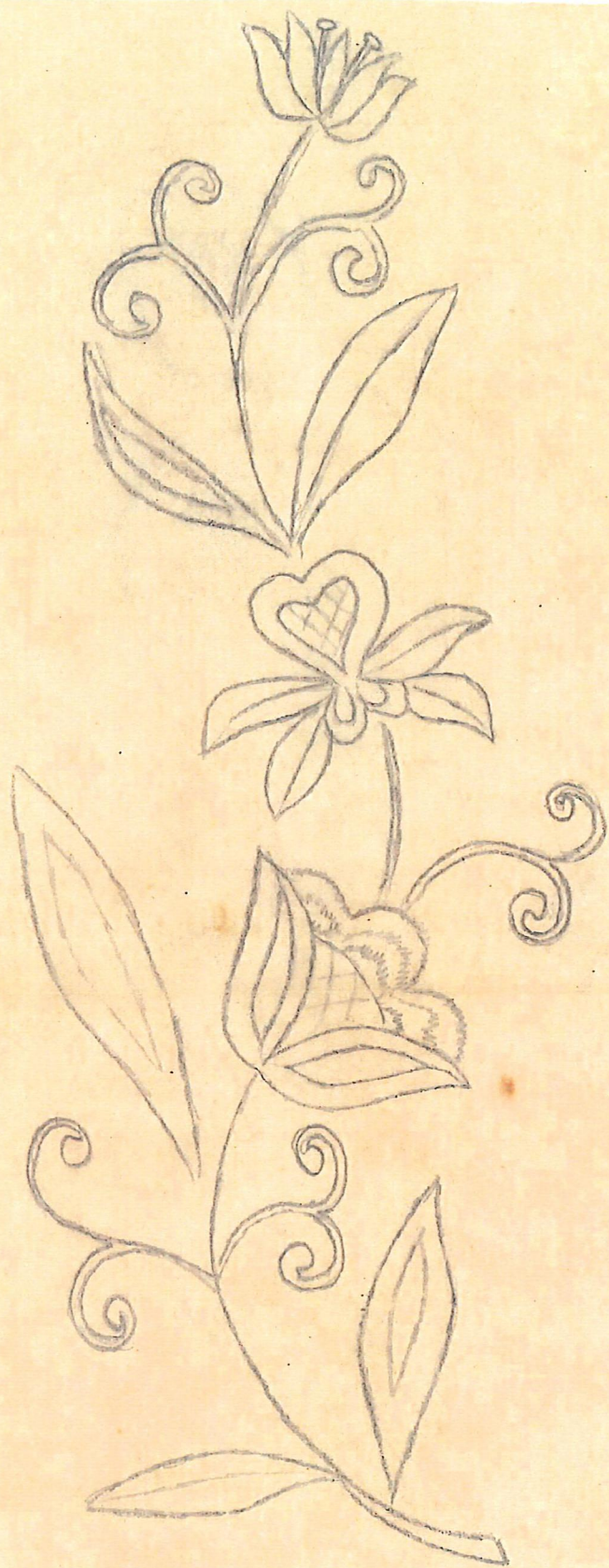
KJOL

FÖRKLÄDE

Gotland
Livistycke

— VÅRA VACKRA FOLKDRÄKTER —

Kvinnodräkt från Gotland, Mansdräkt från Gotland

— GOTTLAND —

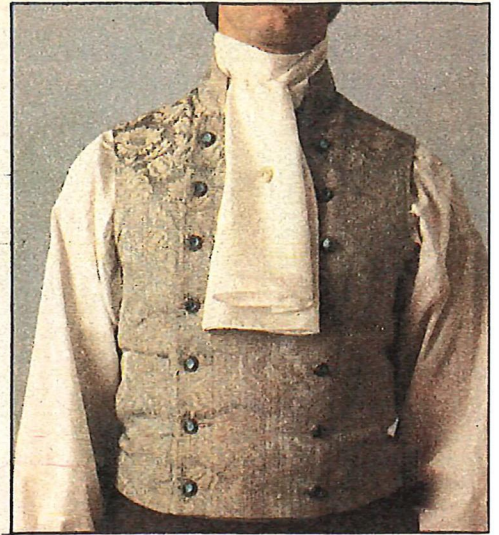

Kjolväskan är konstruerad att passa dräkten. Sidenet är det samma som i västen och mössan, utom en infällning mitt i som är i annat tyg.

Västen är sydd i ett italienskt möbeltyg och är dubbelknäppt med knappar i silver med infälld blå sten. I halsen har Dan en lång sidenhalsduk, virad två varv. Den hålls ihop med en kragnål med folkdanslagets emblem.

Lenas bindmössa är i rött broderat siden med bomullsspets fram.

— Den här mössan är egentligen fel på mig som är gift, säger hon. Enligt traditionen bar gifta kvinnor svart bindmössa, inte färgglad.

Här är ett par äkta gotlänningar. Dag Franzén från Visby och Lena Björk från Slite. De träffades i gymnasiet där de gjorde ett musikarbete tillsammans — Gotländskt bondbröllop. Den 27 juni i år hade de sitt eget gotländska bondbröllop då de gifte sig i Hällvi kyrka. Iklädda gotlandsdräkten naturligtvis. Båda spelar fiol i När-Lao folkdanslag.

Sockendrakterna var så gott som försvunna på Gotland redan på 1700-talet. På fastlandet där bönderna hade en stark ställning fanns överallt färggranna dräkter. På Gotland hade bönderna det svårt, undanskuffade av borgarna. Dräktskicket färgades ganska snart av den borgerliga dräkten.

Det ser man också på Lenas dräkt, som rekonstruerades 1916.

— En intendent från "Fornsalen" besökte året innan gamla Massaremor i Gothem,

Inte är det här någon bondskjorta, med dubbel volang runt ärmen. Här syns det borgerliga inflytandet tydligt.

Svarta skor med metallspänne hör till. Och vita bomullsstrumpor. Förr i tiden var nog strumporna i ylle, Gotland var känt för sina stickade strumpor som de sålt ända sedan 1600-talet.

Foto: BJÖRN BREITHOLTZ Bildarrangemang, bakgrunder: AGNETA TORESKOG Dräktsakkunnig; EDIT THIVALL
Texter: IRIS MATSSON

Lenas överdel är prydd med bomullsspets runt uringningen och ärmarna. Sidenlivstyc- ket med flikar nedtill snörs med en silverkedja som träs genom naglor i silver. Halsmycket är också i silver.

berättar Lena. På mors vind fanns gamla dräkttdelar, bland annat en röd väst och en grön kjol.

— Så tittade man också på en högreständsjacka från Visby som tillhört släkten Donner. Därifrån lånade man drag, bl a till livstycet i siden.

Av det hela skapades "ungmorsdräkten" som kvinnodräkt för Gotland.

Dans dräkt är rekonstruerad långt senare. En kommitté med David Gadd i spetsen gick igenom gamla bouppteckningar för att se vilka dräkttdelar som var vanligast förekommande.

— 56 blå byxor och 102 bruna funna, då får Gotlands mansdräkt bruna byxor, resonerade de.

Mansdräkten är också borgerlig i snitt och material. Se på sidenvästen, den långa sidschalen i halsen och "Gustav III-volangerna" kring handleden.

GOTLAND

Gotland

Kvinnodräkten

Rekonstruktionsarbete pågår med syftet att komma fram till hur den ursprungligaste Gotlandsdräkten sett ut. Det här är den dräkt som bärs av Gotlands kvinnliga folkdansare. Den är nygjord i många detaljer där traditionen är höljd i dunkel. **Dräkten tillhör Siv Hägering, Ljugarn**

Mansdräkten

Blommig dubbelknäppt sidenväst och bruna byxor har den gotländska mansdräkten. Den är en rekonstruktion av en dräkt som bars på Gotland på 1800-talet och som inte bevarats i sin helhet till eftervärlden men som finns beskriven i litteraturen.

Dräkten tillhör Erik Pettersson, Ljugarn

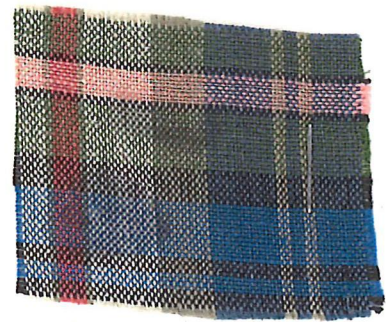
GOTLAND

Gotland

HÄTTA

KLÄNNING

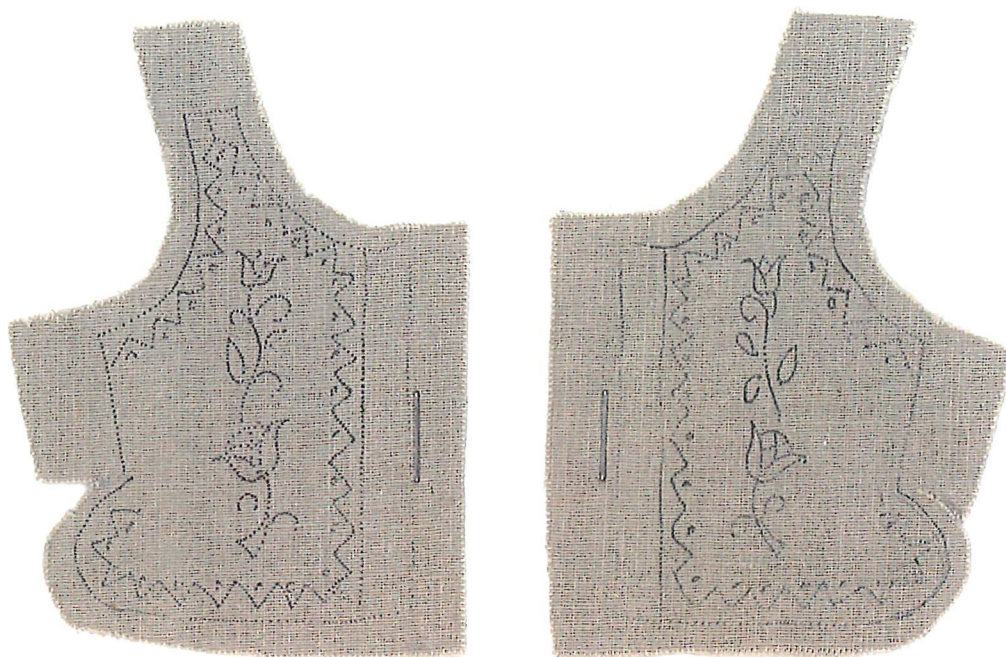

GOTLANDSKLÄNNINGEN

GOTLAND

LIVSTYCKE TILL DOCKOR

